

УДК 621.391

Л.О. Уривський, д.т.н.
К.А. Прокопенко

УМОВИ ВИБОРУ ЗАВАДОСТІЙКОГО БЛОКОВОГО КОДУ В КАНАЛІ З ЗАДАНИМИ ПОКАЗНИКАМИ ДОСТОВІРНОСТІ

Національний технічний університет України «КПІ», leonid_uic@ukr.net, k.prokopenko@ukr.net

У цій статті наводиться опис необхідності поєднання двох теорій, теорії інформації і теорії завадостійкості, задля спільної мети - пошуку завадостійкого коду. Побудовано модель, яка відображає частоту появи помилок в залежності від параметрів каналу, і приведена залежність продуктивності джерела повідомлень від параметрів каналу. Відтворені відомі границі завадостійких кодів і в цих же координатах побудовані точки, що відповідають реальним кодам.

Ключові слова: завадостійкий код, межа Шеннона, бітова ймовірність помилки.

Вступ

Теорія інформації, сформульована К.Шенноном через постулати і фундаментальні теореми більше 60 років тому, відкрила епоху яскравих досягнень в області підвищення достовірності зв'язку на основі завадостійкого кодування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

За перші 45 років після публікації К. Шеннона, було винайдено велику кількість складних систем і досить ефективних методів завадостійкого кодування. Проте, показники жодної з них не наблизилися до границі Шеннона. Перше видатне досягнення, що відбулося в 1993 році, пов'язане з відкриттям турбо кодів, які наближають пропускну спроможність каналу на думку Вергоу до границі Шеннона [1]. У сьогодишніх виданнях, присвячених завадостійкому кодуванню [2], саме цим досягнення приділяється велика увага.

У зв'язку з цим актуальною проблемою є пошук завадостійких кодів, що забезпечують пропускну спроможність близьку до шеннонівської. Рішення цієї проблеми є одним з напрямів оптимізації при розвитку технологій передачі нових поколінь.

Постановка завдання

Відповідно до теореми Шеннона у разі, якщо швидкість створення повідомлень джерелом не перевершує деякої величини, що називається пропускну спроможністю каналу, то при відповідному кодуванні і декодуванні можна здійснити передачу повідомлень по каналу з завадами з досить малою вірогідністю помилки. Отже, якщо обмежувати швидкість передачі символів джерела, то можна добитися малої вірогідності помилки на приймальній стороні.

Приведене вище твердження Шеннона стало основою для розвитку нової теорії - теорії завадостійкого кодування. У її межах синтезована величезна кількість різноманітних кодів, здатних виправляти велику кількість помилок в каналах з різною якістю.

Проте у межах теорії завадостійкого кодування не знаходиться місця для вирішення завдання визначення коду, який би не лише виправляв помилки в заданому каналі і забезпечував необхідну достовірність, але і щоб при цьому швидкість кодування максимально наближалася до значення пропускну спроможності такого каналу. Хоча саме такий код претендує на статус оптимального завадостійкого коду у рамках теорії інформації.

У свою чергу, судження про якість каналу з позицій достовірності символів, що приймаються, формується у рамках створеної В. А.Котельниковим теорії потенційної завадостійкості. Таким чином, в цій статті вирішується завдання пошуку умов вибору блокового коду, шляхом поєднання двох теорій.

Вирішення поставленого завдання

Відомі співвідношення, в яких об'єднані показники теорії інформації (пропускну здатності C) і теорії потенційної завадостійкості (вірогідність помилки $P_{0ш}$ при прийомі поодинокого символу). Для дискретного каналу з перешкодами у разі передачі двійкових символів значення пропускну спроможності C визначається формулою:

$$C = V \cdot \{1 + P_{0ш} \cdot \log P_{0ш} + (1 - P_{0ш}) \cdot \log(1 - P_{0ш})\}, \quad (1)$$

де V - швидкість передачі символів в каналі.

Множник у фігурних дужках співвідношення (1) чисельно співпадає з показником взаємної ентропії E_I одного переданого символу, тобто з тією кількістю інформації $E_I \leq 1$ біт, яке

збереглося після передачі по каналу 1 біта інформації від двійкових символів джерела в результаті дії перешкод. Взаємна ентропія E_I безпосередньо залежить від енергетичного параметра дискретного каналу, в якому діє перешкода із спектральною щільністю N_0 , а потужність сигналу в точці прийому рівна P_S (рис.1).

$$h^2 = \frac{P_S}{N_0 \cdot V} \quad (2)$$

Зі збільшенням значення енергетичного параметра збільшується значення взаємної ентропії. У розглянутій залежності, за основу був взятий дискретний канал з фазовою маніпуляцією, де вірогідність помилки визначається через співвідношення: $P_{ОШ}(h^2) = 0,5[1 - \Phi(\sqrt{2h^2})]$, (3)

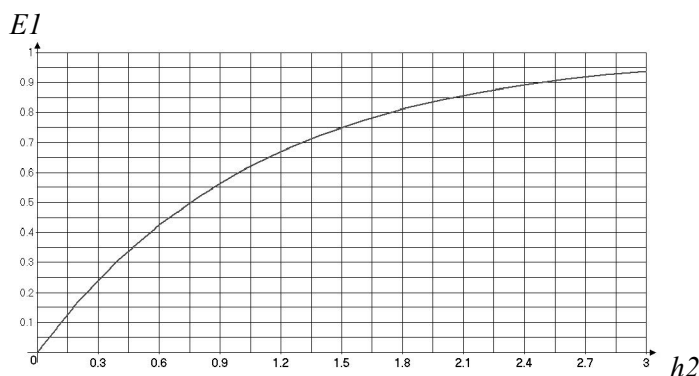

Рис. 1. Залежність взаємної ентропії E_I від енергетичного параметра h^2

де $\Phi(x)$ - функція Крампа.

Відмітимо, як це витікає з (2), що енергетичний параметр h^2 зменшується з ростом значення швидкості передачі символів V . Таким чином, співмножники в співвідношенні (1) протилежним чином впливають на значення C при збільшенні швидкості V передачі символів в каналі.

Інший парадокс співвідношення (1) проявляється в тому, що воно не містить ніяких параметрів, які б зв'язували значення пропускної спроможності з обставинами кодування, про яке йдеться в теоремі Шеннона.

Перший крок до вирішення цього парадоксу полягає в тому, що в припущенні, що швидкість оптимального надлишкового коду $R = k/n$ (4)

забезпечує передачу кожних k символів джерела в послідовності з n закодованих символів зі швидкістю, що співпадає з пропускною спроможністю каналу $C \leq V$, то таке твердження примушує визнати рівність показників: $E_I = R$.

Розвиток обставин, пов'язаних із завданням пошуку оптимального завадостійкого коду, виникає на стику теорії потенційної завадостійкості і теорії завадостійкого кодування.

Вірогідність того, що в послідовності з n символів в каналі з енергетичним параметром h^2 виникне рівно m помилок, визначається формулою:

$$P_m(m, n, h^2) = \frac{n!}{m!(n-m)!} P(h^2)^m (1 - P(h^2))^{n-m} \quad (5)$$

Залежності, що відповідають (5), приведені на рис.2.

З рис. 2 витікає, що при заданій довжині блоку ($n = 100$) можлива поява m помилок з різною вірогідністю $P(m)$, залежною від параметра h^2 . При цьому кожному значенню m помилок відповідає деяке значення h^2 , при якому досягається максимальне значення $P(m, h^2) = P_{max}(m)$. При зменшенні значень h^2 максимуми зміщуються в область великих значень m , що відповідає фізичній природі передачі сигналів.

Гістограми, що відображають значення $m = \arg\{P_{max}(n, m)\}$ для різних $n \leq 100$ як функцій параметра h^2 , приведені на рис.3.

У свою чергу, з врахуванням (5) вірогідність того, що в інформаційній послідовності з n символів буде не більше за $m \leq t$ помилок :

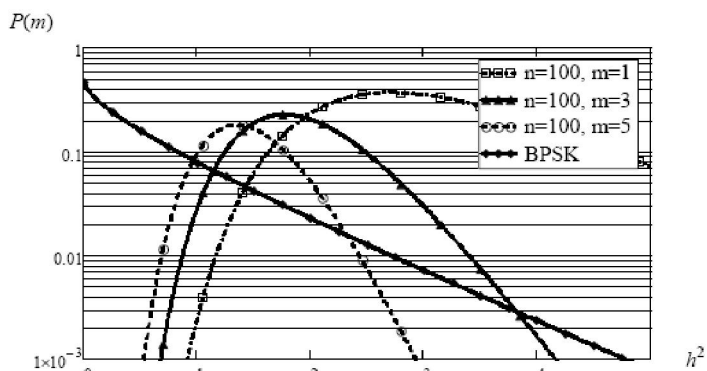

Рис. 2. Залежності вірогідності того, що у блоці з 100 символів буде $m = 1, 3, 5$ помилок і відповідна вірогідність помилки символу ФМ-2, що передається, від h^2

$$P(m \leq t, h^2) = \sum_{i=1}^t P_i(i, n, h^2) \quad (6)$$

Графічне представлення залежності вірогідності того, що у блоці з 100 символів буде не більше 1, 3, 5 помилок і вірогідність помилки символу ФМ-2 (BPSK), що передається, від енергетики каналу представлено на рис.4. В даному випадку спостерігається великий вплив на сумарний результат вірогідності появи малої кількості помилок. З ростом суми і додавання нових елементів суми (вірогідності появи $m > 1$ помилок), вклад останніх доданків стає все менш суттєвим.

Умова нормування
 $\sum_{i=0}^n P_i(i, n, h^2) = 1$, а вірогідність того, що кількість помилок буде більша t :

$$P(m > t, h^2) = \sum_{i=t+1}^n P_i(i, n, h^2) \quad (7)$$

Отже, код, що гарантовано виправляє t помилок у блоці з n знаків, забезпечує достовірність прийому декодованих символів з вірогідністю $P_{\text{ошк}} = P\{m > t\}$.

У таблиці 1 приведені результати розрахунку тієї кількості помилок, яка забезпечує вірогідність помилки на виході декодера $P_{\text{ошк}} = 10^{-5}$, і, отже, вірогідність появи більшого числа помилок $P\{m > t\}$ не перевищує 0,001%.

При заданих параметрах каналу і відомому значенні n потрібні коди, що коригують, які б виправляли те число помилок, яке вказане в Таблиці. 1.

Таблиця 1

Довжина кодового блоку, n	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Кількість допустимих помилок, t	5	6	7	8	9	9	9	10	10	11

Отже, на основі попередніх міркувань виявляється можливим визначити для вибраного значення n в каналі із заданими параметрами ту необхідно достатню кількість помилок $m \leq t$, яку повинен виправити завадостійкий код, щоб задовольнити вимоги користувача щодо достовірності $P_{\text{ошк}} = P\{m \leq t\}$.

Здану кількість помилок можна виправляти за допомогою завадостійкого блокового коду. Основними параметрами блокового коду є: довжина коду n , кількість інформаційних символів k , виправляюча здатність t , мінімальна кодова відстань d і швидкість кодування $R = k/n$.

Код, який може виправити t помилок у блоці завдовжки n , вибирається з сукупності відомих або потенційно можливих кодів.

Простір завадостійких кодів, що реалізуються, відображається в координатах $\{k/n; d/2n\}$, де k - кількість інформаційних символів у блоці завдовжки n , $k/n = R$ - швидкість коду, d - відстань Хеммінга для обраного коду, яка пов'язана з коректуючими властивостями коду співвідношенням: $t \leq (d - 1)/2$ [3, 4].

Необхідні умови для існування кодів із заданими коректуючими властивостями визначають межі Плоткіна і Хеммінга. Межа Плоткіна задається наступними умовами: якщо довжина кодового блоку $n \geq 2d - 1$, то число перевірочних символів $r = n - k$, необхідних для того, щоб мінімальна відстань лінійного коду досягла значення d , рівне саме менше $2d - 2d - \log_2 d$. Як наслідок,

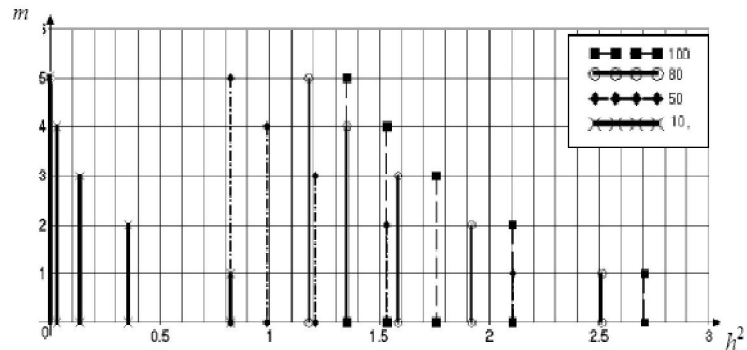

Рис. 3. Найбільш вірогідна кількість помилок у блоці заданої довжини n при заданих параметрах каналу.

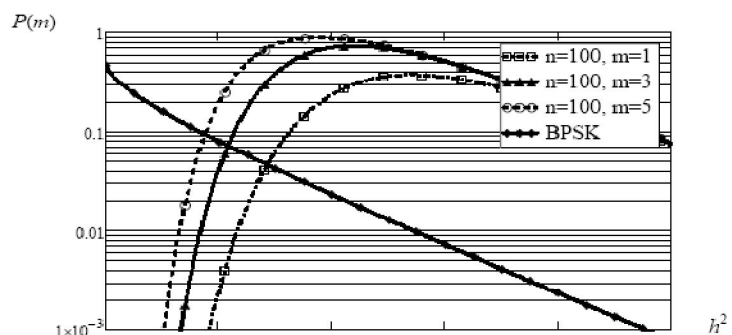

Рис. 4. Залежності вірогідності того, що у блоці з 100 символів буде не більше $m \leq t = 1, 3, 5$ помилок і відповідній вірогідності помилки символу ФМ-2, що передається, від h^2

$$R \leq 1 - \frac{2d - d - \log_2 d}{n} \quad (8)$$

Інша форма запису для межі Плоткіна : $k \leq n - (2d - 2 - \log_2 d)$ (9)

Межа Плоткіна застосовується для кодів з великими значеннями $n \gg 1$.

Межа Хеммінга відповідає досконалим кодам. Межа для числа перевірючих символів $r = n - k$, необхідних при заданих значеннях k і t : $r \geq \log_2 \sum_{i=0}^t C_n^i$ (10)

Достатні умови для існування кодів із заданими коректуючими властивостями визначає межа Варшимова-Гільберта. Межа Варшимова-Гільберта зводиться до твердження того, що існує (n, k) - код з мінімальною відстанню, щонайменше, d , який задовольняє наступній нерівності:

$$\sum_{i=0}^{d-2} C_{n-1}^i \geq 2^{n-k} \quad (11)$$

На рис. 5 відображені межі Плоткіна, Хеммінга і Варшимова-Гільберта, а також відомі коди в координатах точок $\{k/n; d/2n\}$.

На підставі рівності $E_1 = R$ і співвідношень (1) і (3) можна визначити граничну швидкість кодування шуканого завадостійкого коду $R_{\text{гр}} \leq R$, а потім по проекції на одну з меж - значення відповідного параметра $d/2n$. При заданій з допомогою (4) і (5) характеристиці t визначається необхідне значення d , а, отже, і n . Нарешті, по вчислених $R_{\text{гр}} = k/n$ і n визначається k в класі відомих (рис. 5) або таких, що синтезуються кодів. Таким чином, усі умови для визначення коду, що наближається до межі Шеннона при відомих параметрах каналу, викладені.

Висновки

У рамках цієї роботи уперше для пошуку завадостійкого коду поєднуються дві автономно існуючі теорії і отримані наступні умови вибору коду :

1. Можливість досягнення скільки завгодно високої достовірності передачі символів в каналі при використанні надмірних кодів доведена К.Шенноном у рамках теорії інформації.

2. Обчислення значень пропускної спроможності S виявляється прерогативою використання результатів як теорії інформації, так і теорії потенційної завадостійкої, як це показано в співвідношенні (1).

3. Завдання виправлення заданого числа помилок t у блоці відомої довжини n , що виникли в каналі з середньою частістю помилок Рош в нескінченній послідовності символів, формулюється в результаті об'єднання результатів потенційної завадостійкої та і теорії завадостійкого кодування, як це показано в співвідношеннях (4) - (6).

4. Теорія завадостійкого кодування містить знання про передільні коректуючі можливості відомих і потенційних кодів (рис.5), проте не зв'язує ці знання з межами пропускної спроможності реальних каналів.

Список літературних джерел

1. C. Berrou, A. Glavieux, and P. Thitimajshima, "Near Shannon limit error - correcting coding and decoding: Turbo codes," Proc. 1993 Int. Conf. on Communications, 1993, pp. 1064-1070.
2. Ryan, William E., Shu Lin (2009). Channel Codes : Classical and Modern. - Cambridge University Press, 2009 - 692 p
3. Зюко А.Г. Завадостійка і ефективність систем зв'язку. - 2-е видавництво, перераб. і доп. - М.: Радіо і Зв'язок, 1986. - 360 с.
4. Зюко А.Г., Кловський Д.Д. та ін. Теорія електричного зв'язку : Підручник для внз/А.Г.Зюко, Д.Д.Кловський, В. І.Коржик, М.В.Назаров; Під. ред. Д. Д. Кловського. - М.: Радіо і зв'язок, 1999. - 432 с.

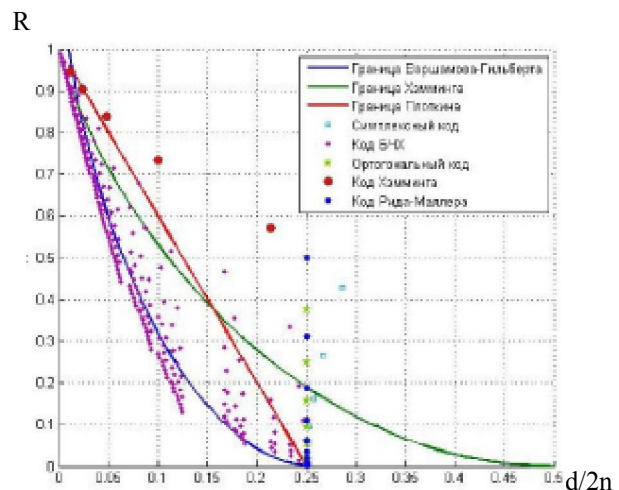

Рис. 5. Межі завадостійкого кодування і точки реальних кодів.